

Obiteljski odgoj nekad i danas

Tropšek, Alana

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:436879>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ALANA TROPŠEK

OBITELJSKI ODGOJ NEKAD I DANAS

Završni rad

Pula, listopad 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ALANA TROPŠEK

OBITELJSKI ODGOJ NEKADA I DANAS

Završni rad

JMBAG: 0303040683 redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Obiteljska pedagogija

Mentor: Dr.sc Jurka Lepičnik Vodopivec

Pula, listopad 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student _____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1.UVOD	5
2. PROMJENE U OBITELJI KROZ POVIJEST- OBITELJSKI ODGOJ NEKAD	6
3.UZROCI PROMJENA STRUKTURE OBITELJI-ERA MODERNIZMA.....	9
4.OBLICI OBITELJI.....	12
4.1. TRADICIONALNE OBITELJI	12
4.2. SUVREMENE OBITELJI.....	13
4.2.1. JEDNORODITELJSKE OBITELJI.....	13
4.2.2. RAZVEDENE OBITELJI.....	15
4.2.2. OBITELJI S POSVOJENOM DJECOM.....	17
4.2.3. HOMOSEKSULNE OBITELJI.....	19
5. OBITELJSKI ODGOJ DANAS	21
5.1.UTJECAJ MEDIJA NA DANAŠNJI ODGOJ.....	23
5.1.1 DIJETE I RAČUNALO	25
6. LICENCA ZA RODITELJSTVO	27
7.NAVIKA KOJIH BI SE SVAKA OBITELJ TREBALA PRIDRŽAVATI.....	31
8.ZAKLJUČAK	33
9.SAŽETAK.....	34
10.SUMMARY	35
11.LITERATURA.....	36

1.UVOD

Svatko se od nas ponekad pitao što znači odgoj i kako dobro odgajati, koje su odlike dobre obitelji, a samim time i dobrog odgoja. Postoje mnoge definicije odgoja. Prema Hrvatskom jezičnom portalu odgoj je svjesno djelovanje na mlado biće u nastojanju da stekne osobine, navike prikladne u društvu, dok je prema Vukasović (2010.) odgoj proces izgrađivanja i oblikovanja ljudskog bića sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim osobinama. Što znači da odgoj označava djelatnost i utjecaj različitih društvenih okolnosti, promjena putem kojih se razvija ličnost. Odgoj može biti obiteljski i institucionalni. Ono s čim se dijete prvi put susreće jest upravo obiteljski odgoj. Obitelj oduvijek ima najvažniji utjecaj na dijete.

Kako se ljudi razlikuju, tako se razlikuje i svaka obitelj, a samim time i odgoj djece unutar nje. Međutim, postoje određena obilježja kvalitetnog obiteljskog odgoja. Prije svega se ono odnosi na zadovoljavanje osnovnih potreba. Prema Rečić, (2006.) to su: preživljavanje, utočište, ljubav i pripadanje, moć, sloboda, zabava, zadovoljavanje osnovnih potreba i djeteta i roditelja što pridonosi skladnim obiteljskim odnosima. Također, za dobar odgoj bitno je i poznavati svoje dijete. „Ako poznajemo osobitosti razvojnih dobi u psihofizičkom razvoju djeteta, možemo izbjeći ili preduhitriti mnoge pogreške u odnosima s djetetom“ (Rečić, 2006; 16). Osim toga, potrebno je razvijati dječju osobnost, razgovarati, poticati djecu na razgovor, ali i aktivno slušati. „Aktivnim slušanjem pomažemo djetetu tijekom pronalaženja vlastitih rješenja za svoje probleme. Roditelj daje djetetu do znanja da zna, razumije i osjeća kako se dijete osjeća, ili koliko je uplašeno.“ (Rečić, 2006; 42). Potrebno je i uspostaviti granice u odnosima, prihvaćati dijete onakvo kakvo jest, razumjeti ga, no dati mu do znanja da svoju obavezu mora sam izvršiti. Rečić (2006.) navodi da stručnjaci govore o tome da se međuodnos između djeteta i roditelja formira već u ranom djetinjstvu do polaska u školu, a dalje samo nadograđuje i trenira, ali i zahtijeva manje vremena i teškoća.

No, pitanje je koliko se današnje obitelji pridržavaju ovih obilježja i kakve sve nove i drugačije principe u svom odgoju koriste, ali i kakve su sve metode koristile obitelji nekada. Koliko se odgoj promijenio kroz povijest, je li napredovao ili ne, kakve su obitelji bile tada, a kakve su sad, koja je razlika između današnjih suvremenih i tradicionalnih obitelji, te koje su navike svake uspješne obitelji objašnjeno je u idućim stranicama.

2. PROMJENE U OBITELJI KROZ POVIJEST- OBITELJSKI ODGOJ NEKADA

Budući da je društvo izloženo stalnim promjenama koje najviše utječu upravo na ljude, ni ne čudi da je obitelj i odgoj unutar nje bio pod utjecajem tih promjena. Obitelj tako prilagođava svoje uloge društvenim zahtjevima, pravilima i svemu onome što su te promjene donijele. Transformacija obitelji kroz vjekove ima mnogo i ne može se sa točnosti odrediti što su ljudi tada razmišljali, radili, vidjeli, probali.

Pojam obitelji pojavljuje se još u prapovijesti čovječanstva, a o tome nam govori i Bevin (1972.) koji navodi da su svi izumrli narodi za koje znamo živjeli su u porodici, te je u prošlosti imala istu ulogu kao i danas, usprkos različitim oblicima, tako da je čovjek, tako reći porodično biće.

Prema Rosić, Zloković (2002.) evolucija obitelji donosi brojne promjene i u ranoj povijesti naše vrste, obitelj obnaša veliki broj funkcija koje su i danas poznate modernoj obitelji, a kao osnovne navode: reprodukciju, osiguravanje ekonomske sigurnosti, održavanje urednih odnosa među svojim članovima, socijalizaciju i emocionalnu podršku.

Kada je riječ o obitelji u kršćanskoj eri, prema Bevin (1972.) kršćanstvo nije „stvorilo“ nove obitelji, nego je preuzelo postojeću u okolišu gdje se pojavilo. U ovoj eri susrećemo se s Grčkom i Rimskom obitelji. U staroj Grčkoj i Rimu susrećemo dva tipa obitelji: veću i manju. Veća je porodična zadruga, utemeljena na zajedničkom podrijetlu, u njoj su članovi međusobno povezani imovinskim, privrednim, vjerskim, političkim ili aristokratskim vezama. U manju obitelj spadaju redovni roditelji sa svojom djecom, a pridružuju im se još ponekad djedovi, stričevi, nećaci.

U povijesti starogrčkih obitelji ima mnogo toga što ih čini kompliciranim i složenim. „Uza sve poznavanje grčkih starina, pravo se stanje u obitelji drevnih Helena (čak i Atenjana klasičnog doba) teško daje utvrditi“. (Bevin, 1972; 39) Tako u grčkim obiteljima sinovi ostaju u kući., otac je glava obitelji, što znači da upravlja ženom i kćerima. Kako govori Bevin (1972.) u velikim porodicama kuće glavar ima pravo na život i smrt čeljadi svoga doma. Ono što je zanimljivo jest da se žena ne udaje ukoliko to ne želi, a s gledišta muške strane obitelji, žene su jako poštovane.

Isto tako navodi da je u Grčkoj klasičnog doba obiteljska stanica dom, kućanstvo koje obuhvaća, roditelje i djecu. Otac je ujedno i glava obitelji i svećenik. Atenjani nisu nalazili mnogo zadovoljstva u obiteljskom životu, važniji im je bio poslovni život, putovanja, trgovina. Žena se nije brojala među građane, nego je pripadala žiteljima bez prava glasa, za koje se brinuo muž ili otac (gazda). Ipak u helenističko vrijeme dolazi do postojanja ravnopravnosti između muža i žene, što je i uvjet za skladan brak.

S druge strane, „U staro je doba rimska obitelj bila upravljena na oca (*pater familias*), koji je u kući jedini nosilac prava, žena mu je *in manu*, a sinovi, dok je god otac na životu, *in potestate*.“ (Bevin, 1972.) Otac odlučuje o svemu, čak i o tome da li će zadržati, odbaciti ili pak ubiti svoje dijete. Ženu također može odbaciti, ne navodeći pri tome nikakve razloge zašto je to napravio. U starorimskim kućama vladala je vjernost, podređenost žene mužu, međutim kako se država širila, a muževi i sinovi odlazili u rat i trgovanja, obitelj se počinje mijenjati iznutra. Dolazi do krize opće raskalašenosti.

„Za sklapanje ženidbe običavali su stari Rimljani obaviti religiozni obred (*s confarreatio – prinosom pirova kolača bogovima*), ali pomalo se pučanske stranke vezuju jedino bračnom ljubavlju (*affectio maritalis*), izraženom obostranom privolom (*consensus*). „ (Bevin, 1972; 40). Isprva se takav brak poricao, ali kasnije se ipak afirmirao. Tako počinje odumirati kućna tradicija, a počinje se buditi svijest o društvenosti čovjeka, točnije sve više se cijeni osobnost kao osnovna bit čovjeka.

Nadalje, u prvim stoljećima kršćanstva Crkva prihvaća različite kulture naroda s kojim je u doticaju, jer je htjela da što više ljudi prihvati njihovu poruku nagovještavanja. Međutim nisu stvorili nove sociološke i kulturne strukture, nego su prihvatili one postojeće. „Kršćanstvo je preuzimalo obiteljsku ustanovu od određenih grupacija čovječanstva; a prihvaćajući je u onom stupnju razvitka u kojem bi je zateklo pri susretu unutar židovskog, grčkog, rimskog ili istočnjačkog svijeta, nastojao ju je kršćanski osmisliti.“ (Bevin, 1972; 41)

Crkvi je bilo najvažnije da se poštuju društvena i kulturna pravila, pa se tako valjanim smatrao onaj brak koji je bio sklopljen prema važećim građanskim pravilima. Obitelji su morale poštivati kršćansku svijest, a odbaciti sve što je pogano, odnosno kultno. „Za tu zajednicu u kojoj žive skupa dvoje vjernika vrijede riječi Kristove: „Gdje su dva ili tri sabrana u moje ime, tu sam ja među njima“.(Bevin, 1972; 41) Takva zajednica naziva se mala Crkva.

O životu unutar kršćanskih obitelji ima jako malo podataka. Međutim za razliku od pogansko-helenističkih vrednovanja, u kršćanskim domovima javlja se vjernost, uslužnost, ljubav i jednakost, a Bevin (1972.) navodi da je u kršćana otac vezan dubokim ljudskim dužnostima dok je žena mužu podređena, ali njena prava nisu neograničena: žena nije sluškinja, ropkinja, nego sestra: ona muža poštuje pažnjom koja graniči s ljubavlju.

Također djeca su najveći dar obitelji, rađanje djece vrhovni je cilj ženidbe. Kršćanstvo naglašava očevu dužnost i ljubav prema djeci, te duboku borbu protiv rastava braka.

No, kada je riječ o kršćanskom srednjem vijeku, Bevin (1972.) ističe da su i nakon svog pokrštenja razni narodi zadržali mnoge svoje običaje i poglede na brak. Kod Germana ženidba je bila nagodba više nego osobna stvar između djevojke i mladića. Tom nagodbom mladić je od djevojčina oca ili skrbnika dobivao tzv. mundium (skrbništvo) nad mladom. Važna je bila čvrstoća i trajnost obitelji.

„Kod Kelta, Angala i Saksonaca ženidba se u staro vrijeme smatrala nekim kupoprodajnim ugovorom: žena se davala kao kakva roba, a skrbnik je ili klan dobivao za nju odgovarajuću cijenu. Tek oko 11. stoljeća počelo se posvećivati više pažnje djevojčinu pristanku.“ (Bevin, 1972; 43) U ovim obiteljima, otac također ima veliku vlast nad djecom, on može prodati djecu, odrediti sina za svećenika, odrediti za koga će mu se kćerka udati. Pristupanjem u vojsku sin bi prestao biti pod očevom vlasti. „S vremenom su se prilike mijenjale i unaprjeđivale i tako omogućavale drugačije odnose osoba u obiteljskoj zajednici.“ (Bevin, 1972; 43)

Što se tiče obitelji na slavenskom jugu u srednjem vijeku, živjeli su za vrijeme seobe naroda u 6. i 7. stoljeću i tvorile su veće porodične zajednice, te su se postepeno formirale u obiteljske zadruge. Jugoslavenska je zadruga patrijarhalna: predstavništvo i nasljedstvo ide po muškoj lozi, sinovi ostaju u kući i u pravilu se od nje ne odvajaju, ostaju sa ženama (snahama), s djecom, unucima i neudatim kćerima, a prema Bevin (1972.), glava kuće je najstariji muškarac, on raspoređuje posao, predstavlja zadrugu pred drugima, održava disciplinu i autoritet, ženi sinove i unuke. Brak se sklapao u Crvki prema crkvenim propisima. Žena je bila podređena muškarcu; mogao ju je kazniti, a njezin miraz pripadao je njemu.

„U predislamskih Arapa, pustinjskih nomada, bračna je veza bila obična slučajnost, bez nekakvih moralnih ili materijalnih obveza. Uobičajene su bile incestne veze s majkama, sestrama, kćerima.“ (Bevin, 1972; 44) Žena je bila bez prava i podređena muškarcu.

Isto tako, prema Bevin (1972.) dok su djeca maloljetna, zaštićena su zakonom. Roditelji im posvećuju pažnju, vodeći računa o njegovom obrazovanju i posjedovanju. Kada su punoljetne, muslimanke su slobodne što znači da se može udati bez dozvole roditelja. Vjenčanje bez pristanka je nezakonito. Razvod braka je za njih nužno zlo. Dopušta se poligamija i harem, ali više se cijene propisi u kojima se navodi da musliman može imati samo jednu ženu.

Prema svemu gore navedenom, možemo vidjeti da prije nisu toliko posvećivali pažnje odgoju djece, nego su djeca jednostavno morala slušati i biti predodređena roditeljima, točnije ocu, koji je mogao raditi s njima što je htio, pa čak ih i ubiti. Posebno su na niskom položaju bila ženska djeca. Djevojke su se mogle prodavati, često su živjele u neželjenim brakovima bez prava glasa. Postoji i mit da djetinjstvo prije nije postojalo.“ Ta ideja je bila prihvaćena 1960-te, kada je Phillipe Aries, francuski povjesničar, koji je tvrdio kako su djeca u srednjovjekovnoj Europi bila tretirana kao „mali odrasli“ otkad bi prestali sisati-nosili su istu odjeću, zabavljali se na isti način, obavljali poslove kao i svi ostali.“ (Honore, 2009; 26) U mnogim domovima vladale su batine, seksualno zlostavljanje, zapuštanje djece. „ Loyd DeMause, američki psihoterapeut i povjesničar, izvrsno je zaključio 1974.godine kako je „povijest djetinjstva noćna mora od koje se počinjemo buditi.“ (Honore, 2009; 27) No, s druge strane unatoč tadašnjem teškom životu, roditelji nisu svoju djecu smatrali nevrijednu osjećaja. Honore (2009.) navodi da mnogi dnevници, pisma i zapisnici tokom povijesti odaju roditeljsku ljubav i nježnost koja je cvjetala kada je život najmanje vrijedio.

Iako nema mnogo podataka o samom odgoju i načinima odgoja prije, ipak prema ovome možemo zaključiti da djeca nisu odgajana prema obilježjima kvalitetnog obiteljskog odgoja, no to sve možemo pripisati okruženju i kulturi, ali i vremenu u kojem su rođeni i živjeli.

3.UZROCI PROMJENA STRUKTURE OBITELJI-ERA MODERNIZMA

„Tek u 19. stoljeću kao posljedica brojnih povijesnih zbivanja i promjena, žena dobiva prava kao što su to kroz dugo vremensko razdoblje do tada imali isključivo muškarci. Ovo je bila jedna od bitnih promjena i u evoluciji obitelji. Ne ulazeći u čitav niz konzekvenci koje se odnose na ravnopravnost spolova, novonastale promjene posebno su se odnosile na : ulogu žene u braku, respektiranje žene u odlukama, respektiranje žene u kontroli i brizi o djetetu, poštivanje njene odluke o razvodu, pravo žene na zaštitu i drugo.“(Rosić, Zloković, 2002; 13)

Jedan od glavnih uzroka takvih promjena bila je Industrijska revolucija. „Industrijska revolucija mijenja mnoge ekonomske i socijalne odnose koji su prevladavali do tada, te se stvaraju uvjeti koji ne ohrabruju dotadašnju stereotipnu sliku obitelji kao oca koji radi i majke koja je kod kuće.“ (Rosić, Zloković, 2002; 13) Također navodi se da su upravo ove promjene izazvale razvode brakova, maloljetničke delikvencije, mentalna oboljenja i ostale neželjene probleme.

„U novonastalim uvjetima članovi obitelji malo vremena provode zajedno, pa je obitelj sve manje središte života njihovih članova, (Ljubetić, 2006; 3). Osim toga Ljubetić (2006.) citira Vinovskisa i Franka koji su 1997. godine naveli kako je 18. stoljeće vrijeme slabljenja patrijarhata i jačanja majčinske uloge, pa ne čudi što je očinstvo počelo gubiti svoj dotadašnji značaj u obiteljima te je stavljeno na margine obiteljskog.

Vrijeme ekonomske krize (razdoblje između 1930.i 1950.) je još jedan veliki udar na strukturu obitelji. Muškarci gube posao ili odlaze u rat, pa tako žene preuzimaju drugačiju ulogu u obitelji.

„Kasno 18. i početak 19. stoljeća vrijeme je u kojem su društva u Sjevernoj Europi i Sjevernoj Americi prolazila «najdublju transformaciju društva u povijesti čovječanstva» (Haralambos i Holborn, 2002, 7), stoga ovi autori navode četiri glavne transformacije koje su se zbivale, a koje su se neizbježno odražavale na tadašnje obitelji, i to: industrijalizam, kapitalizam, urbanizaciju i liberalnu demokraciju. Sve te promjene zajedno obilježavaju moderna društva, odnosno čine eru modernosti.“ (Ljubetić, 2006; 3) Ponajprije se odnose na položaj žena, njihova uloga više nije domaćice kao što je to bilo prije. „Kao najznačajnije promjene koje su zahvatile moderne obitelji s kraja 18. i početka 19. stoljeća, Stone (prema

Anderson, 1990) navodi: privrženost i osjećajnu povezanost članova obitelji koji sve više karakteriziraju obiteljske odnose; sve veću važnost osobnih sloboda i sreće u braku; pridavanje sve većeg značaja spolnom užitku kao i razdvajanje tog užitka od grijeha i osjećaja krivnje, te sve jače izražena želja za privatnošću obiteljskog života.“ (Ljubetić, 2006; 4) Također promjene su dovele do toga da se bračni partneri biraju isključivo zbog ljubavi i obostrane želje.“ Franuko prema Ljubetić (2006.) objašnjava da je temeljna promjena obitelji izazvala i niz drugih s pozitivnim, ali i negativnim učincima. Tako su veće seksualne slobode rezultirale promijenjenim odnosom među bračnim partnerima, njihovu odnosu prema djeci, ali i značajnim “porastom broja nezakonite djece”.

„Moderna obitelj dijete je vidjela kao naivno biće s potrebom za roditeljskom zaštitom i sigurnošću (Elkind, 1995, 118 - 119), koje je moguće ostvariti samo u stabilnom zaštitničkom domu, a takvo viđenje djeteta dodatno je "pojačavalo jednostrani autoritet modernih roditelja.“ (Ljubetić, 2006; 5) Roditelji su se iznimno trudili zadovoljavati djetetove potrebe, zanemarujući pritom svoje, zbog čega dolazi do „stare, moderne obiteljske neravnoteže“. Međutim neka su djeca u ovim obiteljima patila zbog prevelike roditeljske zaštite i nemogućnošću suočavanja i aktivnog odnosa sa stvarnim vanjskim svijetom, koje se u današnje vrijeme ipak više primjenjuje u suvremenom odgoju.

4.OBLICI OBITELJI

Postoji opće prihvaćena podjela obitelji s obzirom na njenu strukturu, točnije njezin oblik, a to su suvremene i tradicionalne obitelji. „S obzirom na funkcioniranje obitelji tradicionalni razvojni modeli promatrali su obitelj kroz oca, koji je bio zaposlen i majku, koja je ostajala kod kuće. Strukturu obitelji prema tradicionalnim modelima činili su otac, majka i njihova djeca, te krvni srodnici obitelji, djed, baka ali i drugi članovi šire obitelji“. (Rosić, Zloković, 2002; 14) Međutim u novije vrijeme obitelji i struktura unutar nje postaje nešto drugačija. Danas u suvremenom dobu tako možemo naći na obitelji razvedenih brakova ili bi nuklearne obitelji, izvanbračne veze i samohrane majke ili očeve.

4.1. TRADICIONALNE OBITELJI

Tradicionalne obitelji su tipične obitelji, koje se sastoje od oca, majke, djece i ostalih članova uže i šire obitelji. Istraživanja pokazuju da je ovaj oblik obitelji najzastupljeniji u Europi. Samo značenje pojma tradicionalne obitelji je višeznačno. “S jedne strane upućuje na prošlost, na obitelj koja u mnogim aspektima više ne postoji zbog polazišta koja ne odgovaraju današnjem načinu života. S druge strane, ono što određuje tradicionalnu obitelj je sposobnost njegovanja tradicije, odnosno onog što obitelj čini nekom vrstom konstitutivnog elementa, trajnosti koja izmiče vremenu, neizostavne kako bi se govorilo o obitelji.“ (Nimac, 2010; 29) Ono što održava ovakve obitelji jest tradicija, točnije prenošenje materijalnog ali i onih duhovnih iskustava koji imaju neograničenu trajnost. Prema Nimac (2010.) važno je reći da prenošenje obiteljskih tradicija (a što je i odlika tradicionalnih obitelji) usvaja duhovno značenje i pomaže da se obiteljski lanac učvrsti ne samo na temelju krvnog srodstva već i na zajedničkim obiteljskim predajama, vjerovanjima, simbolima, odnosno nematerijalnim elementima. Upravo to ove obitelji čini čvršćima i označava obiteljsko zajedništvo.

Međutim ove obitelji u suvremenom svijetu dolaze u stalna iskušenja, pa čak dolazi i do njihovog izumiranja. Koliko god to možda i bila istina, vrijednost takvih obitelji i dalje je postojana. „Bez obzira na te pozitivne i negativne promjene, čini se ipak da one nisu ugrozile temeljne obiteljske vrijednosti. Pripadnici novih naraštaja su promijenili percepciju i očekivanja od obitelji, ali nisu doveli u pitanje i njezinu neposrednu važnost za društvo i pojedinca.“ (Nimac, 2010; 33)

4.2. SUVREMENE OBITELJI

„Osnovni okviri suvremene porodice proizlaze iz institucije monogamnog braka i tipična suvremena porodica bila bi ona koja se sastoji od jednog muškarca i jedne žene i različitog broja njihove djece. Naravno, pored ovakve strukture porodica postoje i neke druge strukture koje također nose karakter porodice kao što je primjer porodica koja se sastoji od majke i djece ili oca i djece i jednog i drugog roditelja iz ranijih bračnih ili vanbračnih veza roditelja itd.“ (Stevanović, 2000; 147)

„Nedvojbeno je da su ovakve obitelji nastale pod utjecajem različitih društvenih promjena, i mijenjanja mišljenja i prioriteta mladih koje žele osnovati obitelj. „Elkind (1995) navodi kako su od otprilike druge polovine 20. stoljeća intenzivne promjene u načinu doživljavanja svijeta oko sebe promijenile američko društvo i restrukturirale američke obitelji.“ (Ljubetić, 2006, 7) Isto se to odnosi na hrvatsko društvo. Sve više roditelja u suvremenim obiteljima počinje biti okrenuto prema poslu i poslovnim obavezama. Majke osim te uloge žele biti i poslovne žene, pa brigu za njihovu mlađu djecu preuzimaju plaćene institucije. Sve češće su i rastave brakova. Prema tome djeca se moraju prilagođavati na dvije strane života onog institucionalnog i obiteljskog. Ljubetić (2006) smatra da život i odrastanje u post modernim obiteljima može biti zaista teško kad su obiteljska pravila, granice i vrijednosti nejasni, neodređeni i promjenjivi, a to je upravo slučaj s propustljivim, post modernim obiteljima gdje su potrebe roditelja bolje zadovoljene nego potrebe djece i mladeži.

Suvremene obitelji su obično malobrojne i nisu toliko povezane s ostalim članovima obitelji kao što su to tradicionalne. Kako navodi Ljubetić (2006.) osnovna obilježja su im: utemeljenost većine života na elektroničkom tj. simboličkom planu, te s tim u svezi značajno veća potreba za umnim radom, simbolički kontakti ili kontakti putem medija, veliki broj nestalih fizičkih, simboličkih ili društvenih veza, simbolički konflikti, velika potreba za prikupljanjem i obradom apstraktnih podataka, neobavezujuće sudjelovanje u većini aspekata društvenog života, čuvanje privatnosti i mogućnosti izbora, identitet se mijenja s nepovezanim obveznim i neobveznim društvenim ulogama, usmjerenost na pluralističke i relativne vrijednosti te nedoslovne i simboličke interpretacije potrage za istinom.

4.2.1. JEDNORODITELJSKE OBITELJI

„U stručnoj literaturi se, uz izraz jedno roditeljska obitelj, kao sinonimi koriste različiti izrazi kao što su: napuštena ili nekompletna obitelj, deficijentna obitelj, razorena obitelj, krnja ili nepotpuna obitelj, itd. Koriste se i neki izrazi koji su po svom značenju uži, kao što su primjerice samohrani roditelj, roditelj samac, jedan roditelj, roditelj bez bračnog partnera,

roditelj koji živi sam, itd. (Piorkovska-Petrović, 1990.).“ (Grozđanić, 2000; 1) Kako navode Šarić, Pećenik, Josipović (2003.) prema posljednjem istraživanju stanovništva, godine 2001., u Hrvatskoj je bilo 1,252.052 obitelji. Bračnih parova bez djece bilo je 27 posto, bračnih parova s djecom 58 posto, obitelji u kojima živi majka s djecom 12.45 posto te obitelji u kojima živi samo otac s djecom 2,55 posto. Prema obiteljskom zakonu, članak 99. samo jedan roditelj skrbi o djetetu ako je drugi umro, proglašen umrlim, lišen roditeljske skrbi, lišen potpuno poslovne sposobnosti, djelomično lišen poslovne sposobnosti u odnosu na roditeljsku skrb ili je spriječen. Isto tako roditelji bez obzira žive li zajedno ili odvojeno ravnopravno, zajednički i sporazumno skrbe o djetetu, osim ako je ovim o zakonu suprotno određeno. Također, prema obiteljskom zakonu, članak 100. radi zaštite dobrobiti djeteta susreti i druženja djeteta s roditeljima koji ne živi s djetetom mogu se ograničiti ili zabraniti, a prema okolnosti slučaja sud određuje osobu koja će biti u nazočnosti prilikom druženja. Isto tako ukoliko se roditelji ne mogu dogovoriti oko skrbi sud će na prijedlog roditelja, djeteta ili centra za socijalnu skrbi donijeti odluku s kojim će roditeljem dijete živjeti.

O životu samohranih roditelja uglavnom svjedoče različiti novinski članci. Tako se govori da samohrani roditelji proživljavaju veći napor samim time što se moraju brinuti za egzistenciju cjelokupne obitelji, ali i to što samostalno moraju odgajati, obrazovati i biti odgovorni za djecu, što, dakako, rezultira većim fizičkim i psihičkim naporom. „Na radnom mjestu često nailaze na nerazumijevanje zbog uzimanja bolovanja, nemogućnosti prekovremenog rada, što može kočiti njihovo profesionalno napredovanje i dovesti u opasnost primanje jedne plaće kojom prehranjuje obitelj. (Vodogažec, Večernji list, 19.9.2000.)“ (Šarić, Pećenik, Josipović, 2003; 47)

Samohrani roditelji ponekad se mogu osjećati neshvaćeno od strane okoline, ponekad pak mogu osjećati preveliko sažaljenje i zbog toga misliti da su manje vrijedni. Međutim, jedno roditeljske obitelji imaju i svoje pozitivne strane. „Često se zanemaruju neke pozitivne strane jedno roditeljskih obitelji kao što su veće razumijevanje između roditelja i djece, uloga odgovornosti djece kao izvor podrške roditeljima, veća usmjerenost roditelja na djecu zbog prestanka sukoba s partnerom, zajedničko odlučivanje s djetetom i slično.“ (Šarić, Pećenik, Josipović, 2003; 48)

Šarić, Pećenik, Josipović navode da se nepotpune, jedno roditeljske obitelji najčešće sastoje od majke i djece. Prilikom razvoda djeca se u najvećem broju slučajeva dodjeljuju majci, a rjeđe ocu, iako u oko 10 % slučajeva ima i takvih rješenja. Mnoga istraživanja

pokazuju da društvo pokazuje više brige za samohrane majke nego za očeve, samim time što uglavnom djeca pripadaju majkama nakon razvoda.

„Kako u nepotpunoj obitelji nedostaje jedan roditelj- majka ili otac, to znači da nedostaje jedan odgajatelj sa svojim specifičnim mogućnostima odgojnog djelovanja, kako navodi prof. A Vukasović (1994).“ (Stevanović, 2000; 226) Kako već znamo svaki od roditelja ima svoju ulogu, pa tako zajedničkim snagama utječu na pravi odgoj djece. Nedostatak jednog roditelja može negativno utjecati na dijete, posebno kada je ono još malo. „Posebne se poteškoće mogu javiti na planu skrbi, zaštititi djeteta i njegovom svestranom razvoju.“ (Stevanović, 2000; 226) Istraživanja su pokazala i da nema velike razlike između jedno roditeljskih obitelji i obitelji s dva partnera, jer su se oba oblika obitelji pokazala jednako funkcionalnim ili disfunkcionalnim. U ovakvim obiteljima potrebno je nastojati da dijete što manje osjeti nedostatak roditelja, upravo je zato prema Stevanović (2000.) briga i odgovornost jednog takvog roditelja ogromna, ali istodobno i „najroditeljskija“ i najplemenitija.

„Uzroci nastanka jedno roditeljskih obitelji (smrt, razvod, izvanbračno rođenje...) uvod su u čitav niz razlika i specifičnosti svake od njih, jer oblikuju stil života, kao i probleme s kojima se susreću u svakodnevnom životu.“ (Grozđanić, 2000; 4). Da bi se obitelj prilagodila na tu novu životnu fazu treba proći cijeli jedan kompleks događaja.

4.2.2. RAZVEDENE OBITELJI

Članak 42. obiteljskog zakona navodi da razvod braka može tužbom zahtijevati bračni drug, a oba bračna druga sporazumnim zahtjevom. Ono što je zanimljivo jest da muž nema pravo na razvod braka za vrijeme ženine trudnoće ili dok njihovo dijete ne navrší godinu dana života. Sud razvodi brak ako se utvrdi da su bračni odnosi teško ili trajno poremećeni ili ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana ili ako oba bračna druga sporazumno zahtijevaju razvod braka. Ako se roditelji sporazumno ne dogovore kome će dijete pripasti na skrb nakon razvoda, to će odrediti sud. Prije samog razvoda braka potrebno je obaviti posredovanje, što znači da ustanova ili pojedinac koji je proveo posredovanje dostavlja svoje stručno mišljenje o tome kome će dijete pripasti na skrb kao i o odnosima između supružnika. Tako da, ukoliko se ne dostavi stručno mišljenje u roku od petnaest dana, smatra se da je tužba ili sporazumni razvod braka prekinut.

„Fenomen razvod braka sve je prisutniji u suvremenom svijetu. Smatra se da je brak danas manje privlačan. Institucija braka je daleko slobodnija nego ranije.“ (Stevanović, 2000;

227). Kada izostane ljubav, razumijevanje, privrženost, jedan od supružnika može zatražiti sudski razvod ili jednostavno otići iz bračne institucije, a Stevanović (2000.) smatra da djeca rođena u takvom braku i u takvim okolnostima osjećaju najteže posljedice. Isto tako Grozdanić (2000.) prema Carter i McGoldrik (1980.) navodi da mnoge studije razvod vide kao kratkotrajan zakonski događaj koji utječe na pojedinca, no riječ je zapravo o procesu koji se događa u obitelji unutar životnog ciklusa djece, adolescenata i odraslih.

Razvod prolazi kroz nekoliko faza. „Prva faza, faza donošenja odluke, započinje razmišljanjem o razvodu koji obično dugo traje. U tom periodu reduciraju se privlačnosti zajedničkog života, konflikti se pojačavaju i udaljuju ljude, događa se svojevrsan “emocionalni razvod” i partneri o razvodu počinju otvoreno razgovarati. Donošenje odluke o razvodu, prema istraživanjima, u prosjeku traju oko godine dana. (Grozdanić, 2000; 5) Druga faza odnosi se na sudski razvod, koji je često popraćen tugovanjem i osjećajem krivnje, a prema Grozdanić (2000.) svi stresovi pred razvodnog i razvodnog perioda sastaju se u trećoj fazi procesa razvoda – u periodu poslije razvoda, pa je tako glavna zadaća tog razdoblja prilagodba novim obiteljskim uvjetima i zahtijeva određeno vrijeme. Vrijeme koje je potrebno za prilagodbu i prihvaćanje ovog novog životnog razdoblja ovisi o situaciji, emocijama koje su se nakupile tokom cijelog procesa razvoda, ali i uzrocima koji su doveli do razvoda.

„Razdoblje razvoda nesumnjivo je teško za dijete i ma koliko ono bilo pripremano nikad nije dovoljno spremno za krizu razvoda i teško je prihvaća. Osjećaj napuštenosti uvijek je prisutan i tugovanje može potrajati neko vrijeme.“ (Grozdanić, 2000; 7) Nakon razvoda roditelja djeca se moraju prilagoditi potpuno novom životu, novim kućnim pravilima, novim financijama, odvajanju od roditelja. Tako Grozdanić (2000.) ističe da prilagodba djeteta na razvod ne ovisi isključivo o sukobima u obitelji ili gubitku jednog roditelja već i o nekim drugim činiteljima koji su vezani neposredno za samo dijete. Među tim činiteljima svakako su najznačajniji starost i spol djeteta. Predškolska djeca ne mogu shvatiti razlog odlaska jednog od roditelja, i često smatraju da tako gube roditeljevu ljubav, te to može biti uzrok regresivnog ponašanja (ponaša se kao dijete koje ima manje godina od njega). Djeca od 6 do 8 godine razumiju razvod ali ne i zašto je do njega došlo, a ona od 9 do 12 shvaćaju zašto je do njega došlo. Također prema Grozdanić (2000.) u toj je dobi njihova “slika o sebi” vezana uz obitelj, pa narušavanje strukture obitelji često značajno utječe na uspostavljanje i postojanost sistema vrijednosti. Prema tome mogu imati probleme u ponašanju, loš uspjeh u školi, povećanu agresivnost, usamljenost, te depresiju dok adolescenti imaju veći kapacitet za izgradnju emocionalne distance od roditeljskih konflikata, imaju mogućnost izbora odluke o skrbništvu

i kontaktima s odsutnim roditeljem, te članovima proširene obitelji. „Nijedno se dijete, bez obzira na dob, ne bi smjelo naći u situaciji da mora birati ljubav samo jednog od roditelja, niti da je prisiljen štiti i tješiti one koji to zapravo trebaju činiti za njega.“ (Rodriguez, 2008; 23) Prije svega potrebno je ublažiti emocionalne udarce koje djeca dobivaju prilikom razvoda. Važno je da roditelja pokažu da su sposobni odlučivati zajednički kako bi se dijete osjetilo voljeno, zbrinuto i zaštićeno, navodi Rodriguez (2008.) Osim toga važno je da roditeljima objasne da djeca nisu odgovorna zbog rastave, a to će najbolje postići otvorenim razgovorom. „Istina je za dijete sama po sebi melem za njegovu neinformiranost, zbunjenost i nagađanja koja su, na kraju krajeva, uvijek uznemirujuća jer sa sobom nose uzaludne iluzije.“ (Rodriguez, 2008; 19)

Iako postoje mnogobrojna loša iskustva u obiteljima koja su pretrpjela razvod braka kao što su zabrane kontakata s djecom, udaljenost jednog od roditelja, svađe i sukobi među razvedenim roditeljima što ima odraz na djecu, ipak postoje i one obitelji koje unatoč razvodu dobro funkcioniraju. „Imaju međutim i suprotnih primjera gdje roditelji i dalje kontaktiraju, neki čak zadržavaju i prijateljske odnose i jedni drugima materijalno pomažu ili naizmjenično čuvaju djecu.“ (Stevanović, 2000; 227)

4.2.2. OBITELJI S POSVOJENOM DJECOM

Bračni par koji je u nemogućnosti dobiti dijete ili jednostavno to želi, ponekad se, posebno u današnje doba, odluči na usvajanje. „Bračni parovi zajedno s posvojenim djetetom čine adoptiranu obitelj“. (Stevanović, 2000; 228). Najčešće se usvajaju djeca iz domova za nezbrinuta djecu ili ona koja su živjela u obiteljima nižeg ekonomskog statusa i neprimjerenog odgajaju djecu, pa je samim time usvajanje najbolje rješenje. Prema Stevanović (2000.) usvojitelji su najčešće dobro situirane osobe, srednjih godina (ili, čak nešto stariji), provjerenog zdravstvenog i mentalnog statusa, a osobine koje trebaju imati posvojitelji najviše se odnose na topao odnos prema djetetu, prihvaćanje uloge posvojitelja, tolerantan odnos prema porijeklu djeteta i njegovim biološkim roditeljima. Prema obiteljskom zakonu postupak posvojenja provodi centar za socijalnu skrb, a prije pokretanja posvojenja, osoba koja želi posvojiti dijete tražit će od centra za socijalnu skrb osobno mišljenje o tome dali je sposoban za posvajanje. Centar za socijalnu skrb može saslušati i djetetu bliske osobe o okolnostima koje su važne za posvojenje, isto tako upoznaje djetetove roditelje, posvojitelje i dijete ukoliko je starije od dvanaest godina s pravnim posljedicama usvajanja. Obiteljski zakon navodi da posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika, a posvojitelj ima pravo odrediti ime posvojeniku. Posvojenik dobiva zajedničko ime

posvojitelja, a posvojitelji mogu odrediti narodnost posvojeniku. Međutim, ukoliko je posvojenik stariji od dvanaest godina traži se njegov pristanak za promjenu imena i narodnosti. Osim toga u maticu rođenih upisuju se posvojitelji kao roditelji, a ako je posvojenik stariji od dvanaest godina potreban je njegov pristanak. U obiteljskom zakonu se još navodi da nakon zasnivanja posvojenja nije dopušteno osporavanje niti utvrđivanje majčinstava i očinstva. Ono što je bitno naglasiti da su podaci o posvojenju službena tajna.

U odgoju posvojenog djeteta najveći uspjeh imati će bračni par koji dijete posvoji u predškolskom uzrastu, navodi Stevanović (2000.) Naravno da će posvojenom djetetu trebati vremena da se prilagodi na novi život sa novim i nepoznatim ljudima, pogotovo onom starijem. Posvojitelji se obično vide nekoliko puta s djetetom kojeg će posvojiti, pa im i to pomaže da upoznaju djetetovu osobnost i samim time shvate kako postupiti s njim.

„Okončanje procesa posvojenja i dolazak djeteta u obitelj posvojitelji ističu kao trenutak velike sreće, ali i početak najtežeg perioda. Nakon često dugog perioda čekanja na dijete i emocionalnih uspona i padova očekuju da će život nakon posvojenja biti lakši i ispunjen veselim i sretnim trenucima. Umjesto toga susreću se sa zahtjevnim ponašanjima i teškoćama djeteta.“ (Kralj, Modić-Stanke, Topčić- Rosenberg, 2014; 22) Zato je prije usvajanje potrebno dati potpune informacije o djeci, kako bi se posvojitelji mogli što bolje pripremiti. No, ni potpuna priprema ne znači da će sve biti u redu. „Dijete koje je iskusilo nepouzdanu, kaotičnu ili nedosljednu skrb nije odmah spremno pouzdati se u novog roditelja, bez obzira na to koliko novi roditelj bio dobronamjerman i sposoban.“ (Tretnjak, 2013.) Posvojena djeca prolaze kroz određene faze, koje su kod nekih popraćene agresijom, kod nekih manjkom komunikacije, potištenošću i slično. „Iz perspektive koju imaju nakon posvojenja ističu da je savjetovanje i podrška posvojiteljima nužna jer su izazovi roditeljstva posvojenog djeteta i stalni stres koje ti procesi uzrokuju toliko teški da postoji velika mogućnost raspada i braka i posvojenja.“ (Kralj, Modić-Stanke, Topčić- Rosenberg, 2014; 24)

Ono što je bitno da se djeca osjećaju sigurno i da uspostave emocionalnu privrženost s posvojiteljima. Koliko će to trajati ovisi o djetetu, njegovom temperamentu i osobinama. Odgajati bi ih trebali jednako kao i svoju vlastitu djecu, ukoliko ih imaju. Iako je u početku teško i za jedne i za druge treba, treba znati da je to lijep način pomaganja djeci, koji im omogućuje da odrastu u normalnom obiteljskom okruženju, punom ljubavi, sigurnosti i međusobne tolerancije. Važno je i napomenuti da su prema istraživanjima usvojena djeca imala bolji uspjeh od djece smještene u domovima.

4.2.3. HOMOSEKSULNE OBITELJI

U današnje vrijeme sve više se spominje ova nova vrsta suvremene obitelji. Neki smatraju da je to sasvim u redu dok su neki još uvijek protiv toga. Velike se polemike javljaju kada je riječ o tome da dva muškarca ili dvije žene stupe u bračnu zajednicu i imaju svoju djecu i u takvim obiteljima ih odgajaju. Pitanje je ima li razlike, mogu li homoseksualni parovi jednako odgajati i voljeti djecu kao heteroseksualni parovi .

O homoseksualnosti se najviše počinje raspravljati u 19 stoljeću. U to doba pojavljuju se i oni koji su bili protiv homoseksualnosti, smatrajuću ju poremećajem. Isto spolni brak odnosi se na brak između dvaju muškaraca ili dvije žene. Danas se takvi brakovi priznaju u 15 zemalja i 16 saveznih država u SAD-u, a prva država koja je donijela zakon o priznavanju isto spolnih brakova bila je Danska 1989-te. U Hrvatskoj je prema Zakonu o životnom partnerstvu osoba istog spola, životno partnerstvo definirano kao zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama ovog Zakona. Osim toga postoji još i neformalno životno partnerstvo koje je zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola, koje nisu sklopile životno partnerstvo pred nadležnim tijelom, a zajedno žive najmanje tri godine. Životno partnerstvo se tako zasniva na načelima ravnopravnosti, poštovanja, dostojanstva, pomaganja i uvažavanja životnih partnera, a zabranjen je svaki oblik diskriminacije, izravne ili ne izravne, temeljem sklopljenog životnog partnerstva, seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Kada je riječ o djeci, prema gore navedenom Zakonu, životni partner roditelja djeteta ima pravo ostvariti roditeljsku skrb o djetetu, a svakodnevne odluke u vezi s djetetom može donositi i životni partner uz pristanak roditelja i djeteta.

Lacroix (2014.) ističe da je istina kako ne postoji izravan odnos između spolne orijentacije i odgojne podobnosti, te da smo često vidjeli homoseksualne osobe da su vrlo sposobni odgajatelji npr. u školskom okolišu. „Nema sumnje da homoseksualne osobe imaju jednake sposobnosti kao i heteroseksualne, ljubiti dijete i pokazati mu tu ljubav, ali uloga roditelja ne svodi se samo na ljubav prema njihovoj djeci.“ (Bernhein, 2013; 4)

Lacroix (2014.) smatra da je „očinsko“ povezano s muškim, a „majčinstvo“ sa ženskim, te da će dijete moći naći „očinskih“ i „majčinskih“ crta u svakom odraslom koji ga odgaja, čak i ako su istog spola. Osim toga postoje i druge razlike među pojedincima.

Istraživanja su pokazala da se djeca odgajana u heteroseksualnim brakovima i homoseksualnim brakovima ne razlikuju mnogo, jedina je razlika u tome što su ova odgajana u homoseksualnim brakovima više tolerantnija, samim time što oni uglavnom posvajaju djecu

pripadnike manjina. „U prilog takvim razmišljanjima govori i Allen (1997) navodeći kako istraživači ističu nekoliko potencijalnih prednosti za djecu odgajanu u homoseksualnim obiteljima, i to: djeca se uče poštivati, tolerirati i suosjećati s multikulturnim okruženjem u kojem drugi žive; imaju priliku doživjeti fleksibilne interpretacije spolnog ponašanja i slobodu uključivanja u jednake uloge u osobnim i intimnim vezama; počinju razumijevati kako se obitelji ne temelje isključivo na biološkim odnosima, već možda čak i više na ljubavi, samoodređenju i slobodi izbora, te mogu iskusiti čvrste veze u široj homoseksualnoj zajednici koje imaju potencijal za pružanje potpore odnosima u njihovoj obitelji.“ (Ljubetić, 2006; 11)

„Pitanja različitosti struktura obitelji i s tim u svezi njihova funkcioniranja, posebice onih koje odstupaju od uvriježene slike “tradicionalne” obitelji (homoseksualni parovi, obitelji s jednim roditeljem, kohabitacija i sl.) u budućnosti će još više privlačiti pozornost znanstvene i stručne javnosti i to zbog niza mogućih djelovanja na cjelovit razvoj djeteta.“ (Ljubetić, 2006; 11)

5. OBITELJSKI ODGOJ DANAS

„Svako vrijeme sa sobom nosi svoje izazove i poteškoće koje se odražavaju na odgoj djece i mladih. Tako nam današnje vrijeme i društvo u kojem živimo pruža uistinu puno blagodati, ali istovremeno uzima svoj danak. Najbolniji je, zasigurno, onaj koji pogađa djecu jer su ona najnezaštićenija i potrebna naše blizine, pažnje i vodstva.“ (Marunčić, 2008.). Isto tako Marunčić (2008.) navodi da je društvo u fazi dubokih promjena i današnje vrijeme življenja određuje globalizacija, sve veća složenost i pluralizam društva, bogati svijet medijalne komunikacije, duboke promjene u obitelji, kriza odgojnih ustanova, znanstveni i tehnološki napredak, međunarodni ekonomski (ne)red, različiti oblici najrazličitijih netolerancija itd. Ljudi počinju imati iskrivljene vrijednosti, odraslima je bitnije materijalno od stvarne biti života. Tako lagodan život, sloboda bez odgovornosti, uspjeh bez truda i novac bez rada postaju glavne karike u životu djece i mladih. Honroe (2009.) govori o tome da se sve ono što djeca jedu i nose, glazba koju slušaju, škola koju pohađaju, frizura i sportovi kojima se bave, naprave koje koriste sada ističe kao roditeljsko odlikovanje.

Roditelji su danas preokupirali djecu različitim izvanškolskim aktivnostima, oduzimajući im ono malo slobodnog vremena za njima najbitniju aktivnost, igru. Prema Honore (2009.) danas je pritisak da od svoje djece izvučemo maksimum sveopći. Želimo da imaju najbolje od svega i da budu najbolji u svemu. Želimo da budu umjetnici, akademski obrazovani i uspješni u sportu, te da kroz život prolaze bez, teškoća, boli i promašaja. To naravno nije moguće, potrebno je da djeca dožive neke od ovih elemenata kako bi se kasnije mogla „boriti“ protiv njih. Osim toga danas su djeca previše nadzirana, ne mogu ni otići na izlet, a da roditeljima odgajatelj ili učitelji ne pošalju njihove slike ili videozapise, kako bi se uvjerali da im je dijete dobro. „Tragično je što sav taj nadzor, maženje, čuvanje, ljekarije, ne uspijevaju stvoriti novu rasu alfa djece.“ (Honore, 2009; 19) Danas se djeca sve manje igraju na uličnim igralištima, a sve više borave u igraonicama pod budnim okom stručnog osoblja i kamera. Kako navodi Honore (2009.) mnogi roditelji dvadesetprvog stoljeća imali su slobodno djetinjstvo, a kada mu je bilo deset godina majka bi ga ujutro izvela kroz vrata i nije ga dočekivala do ručka ili večeri. Danas se na to gleda kao kršenje dužnosti.

Mnogi su roditelji previše razmazili svoju djecu. „Razmaziti dijete ne znači često ga milovati i pokazivati mu ljubav i nježnost, nego mu pretjerano pomagati i posluživati ga, te umjesto njega obavljati sve one zadatke koje samo može izvršiti.“ (Vrsaljko, Bačkonja 2014.)

Ono što svaki roditelj želi je da njegovo dijete bude sretno i zadovoljno, a to će postići kupovanjem. Osim toga neki smatraju da je kupnja svega što dijete poželi nadomjestak za malo vremena koje provode s njima. Prema Honore (2009.) mi se osjećamo dobro kada kupujemo djetetu sve što poželi, ili barem manje krivim, ali trošenje je samo jedan od laganijih načina za izbjegavanje konflikta.

Prava djece također su se promijenila. Prije su se djeca fizički kažnjavala ako bi nešto loše napravila, a danas se to strogo kažnjava. Sama djeca su danas više upućenija i bolje znaju koja su njihova prava. „Dječja prava temelje se na potrebama svakog djeteta da preživi, odraste, ispuni svoje potencijale i sudjeluje u životu svoje zajednice. Ona se odnose na svako dijete, bez iznimke.“ (Dokler, 2013.) Osim toga svako dijete ima pravo i na kvalitetan odgoj. „Djetetovo pravo na kvalitetan odgoj i obrazovanje treba osigurati od prvoga dana života jer je ostvareno pravo na kvalitetan odgoj i obrazovanje, osnovni preduvjet poboljšanja kvalitete djetetova života i njegove sposobnosti funkcioniranja kao konstruktivnog člana društva.“ (Mlinarević, Marušić, 2005; 30) Osnovna prava prema Konvenciji o pravima djeteta su: pravo na preživljavanje, na zdravstvenu skrb, na podršku za djecu s poteškoćama u razvoju, na podršku za djecu u siromaštvu, pravo na obiteljsku skrb, na mišljenje i izražavanje te sudjelovanje u donošenju odluka koja se tiču djece, i pravo na zaštitu od nasilja i zlostavljanja. Gorana Dojčinović, voditeljica komunikacijskog ureda UNICEFA za članak „Znate li koja su dječja prava?“ izjavila je da i danas postoje milijuni djece koji svakodnevno trpe nasilje, zlostavljanje i iskorištavanje. Osim toga velik je broj djece koja i danas ne idu u školu i nemaju što jesti. Brojna djeca, a posebice ona s poteškoćama u razvoju su i dalje diskriminirana. Također, govori o tome da je dug put u ostvarivanju dječjih prava, te da je zato važno kontinuirano raditi na tome da svakom djetetu osiguramo najbolje što možemo, jer posla ima puno i danas, a djeca brzo rastu. Danas djeca imaju i svoju pravobraniteljicu čiji je zadatak zaštita i zalaganje, te promicanje dječjih prava. Ona obavještava javnost o pravima djece, upoznaje i savjetuje djecu o njihovim pravima, surađuje s djecom, potiče ih na izražavanje njihovog mišljenja i predlaže mjere za povećavanje njihovog utjecaja u društvu. Prema tome vidimo da se i djeca danas mogu osloniti na nekoga i biti zaštićena ne samo od roditelja, nego i od čitave države.

Prema dječjim pravima i novonastalim situacijama na djecu se danas gleda kao subjekte. „Nova pozicija djeteta kao subjekta s pravima te promjena cilja odgoja nametnuli su zahtjeve za drukčijim odgojnim postupcima. Ako dijete ima pravo na iznošenje mišljenja, pravo da ga se sasluša i, kad je moguće, uzme u obzir, onda odgoj temeljen na tjelesnom

kažnjavanju više ne dolazi u obzir. Kao reakcija na tjelesno kažnjavanje danas se razvija pristup pozitivne discipline, a za polazište ima poštivanje prava djeteta, njegovih razvojnih potreba i njegovog najboljeg interesa, te razvijanje samodiscipline, odgovornosti i pro socijalnog ponašanja.“ (Maleš, 2012; 14) Roditelj da bi bio dobar u odgoju mora naučiti dijete disciplini, samostalnom rješavanju problema i snalaženju u različitim situacijama, pomoći mu da nauči biti odgovoran i tolerantan. Prema tome, smatra Maleš (2012.), da je današnji odgoj postao vrlo zahtjevan, od roditelja se traži odricanje, vrijeme, strpljenje, razumijevanje djeteta, te određena znanja i vještine.

„Najveći zločin koji u današnjem odgoju možemo počinuti u odnosu na dijete je da ga ne pustimo na miru.“ (Key, 2000; 77) Djetetu je potreban mir, kako bi sam mogao sagledati, oslušivati, shvatiti i upoznati se sa svim što ga okružuje, a roditeljeva pretjerana nametljivost samo će ga omesti u tome. „ Tek kad odgoj djeteta bude utemeljen na sigurnosti da se greške ne mogu izbrisati, nego da moraju imati svoje posljedice, ali istodobno i na sigurnosti da se one tijekom evolucije mogu promijeniti polaganim prilagođavanjem danima, odnosima, tek će tada odgoj postati znanost, umjetnost.“ (Key, 2000; 78)

5.1. UTJECAJ MEDIJA NA DANAŠNJI ODGOJ

Današnja djeca izložena su modernom tehnologijom i svim „blagodatima“ koje im ona pruža. Preokupirana su različitim igrama, crtanim filmovima, emisijama. „Suvremeni teoretičari medija ukazuju na problem da tisak, radio, TV program, internet, nude sve više zabavnog negoli informativnog, obrazovnog ili znanstvenog sadržaja.“ (Miliša, Tolić, 2009; 13) Danas djeca većinu svog slobodnog vremena provode pred tv prijemnikom, PlayStationom ili kompjuterom, zaboravljajući tako na igru s ostalom djecom. Previše vremena provode zatvoreni u svojim sobama. Jedan od uzroka je i to da su televizor i kompjuter danas sastavni dio kućanstva, pa su djeca od malih nogu upoznati sa njihovom funkcijom i sadržajima koje oni nude. Djeca bez iznimke vole televiziju, gledaju je svaki dan, a često imaju i svoj televizor.

„U čovjekovoj svakodnevnicu televizija je sveprisutan masovni medij koji se međutim uvelike uzima zdravo za gotovo. Najosjetljivija skupina društva – djeca – gledajući televiziju mogu biti izložena pozitivnim, takozvanim pro socijalnim sadržajima, ali i onima koji mogu biti štetni za njihov razvoj, kao što su nasilje ili »isprazni« sadržaji. Djeca gledaju raznovrsne žanrove, crtane filmove, dokumentarce, vijesti, saponice, reklame.“ (Blažević, 2012; 480) Prema istraživanju koje je provela Nensi Blažević, djeca često gledaju i dokumentarne

filmove, što je svakako dobro, te pokazuju njihovu želju za učenjem i gledanjem edukativnih sadržaja. Isto tako djeca navode da vole gledati reklame, jer su im zanimljive i zabavne, a često i pozele nešto od toga što su vidjeli. Na pitanje što roditelji kažu na to, većina kaže da će im kupiti samo da ih ostave na miru i da im ne dosađuju, također navodi da je djeci vrlo teško razumjeti reklame s obzirom na to da one namjerno zamagljuju razlike između realnog i izmišljenog i primjenjuju čitav niz audiovizualnih instrumenata zbog prodaje proizvoda namijenjenih djeci.

Djeca jako brzo postanu ovisna o tim sadržajima, i što je najžalosnije više vremena provode igrajući igrice ili gledajući televizor, nego aktivno komunicirajući sa svojim roditeljima. Mediji tako sve više manipuliraju djecom, posebno zato jer su oni najnezaštićenija vrsta konzumenata. „Razmatrajući brojne izvore i oblike manipulacije djecom putem medija nameće se i pitanje: Da (li) je kultura mladih svojim važnim djelom kolonizirana medijskom kulturom?! Bizarnost, perverzije, senzacionalističko pisanje postaje pomodarstvo u novinarstvu. Tako se stvara patološka potreba da se manipulira i onda servira laž – da takve stvari ljudi žele.“ (Miliša, Zloković, 2008; 54) Što znači da mediji sve više žele privlačiti pažnju, a manje biti odgojni i prenositi odgojne sadržaje.

„Poznata su istraživanja da mladi u većini zemalja (pa tako i u Hrvatskoj) dnevno provedu više od 4 sata (ne računajući, Internet, igrice i komuniciranje putem SMS poruka i mobitela.“ (Miliša, Zloković, 2008; 56.) Previše korištenje moderne tehnologije odražava se na dječjem zdravlju, kako mentalnom tako i fizičkom. Isto tako Miliša, Zloković (2008.) navode kako školski psiholozi upozoravaju kako prekomjerno gledanje televizije vodi sindromu ADD (attention defi cit disorder) ili poremećaju pažnje, što će postati sindrom informacijskog doba pogubnim za one najmlađe. Jedna od najvećih posljedica je i prekomjerna težina, s kojom se bori sve više današnje djece. Sama promidžba nezdrave hrane na televizoru utječe ma njeno nastajanje.

„Neki su roditelji gledanje televizije uvrstili u sustav nagrađivanja i kažnjavanja pod pretpostavkom da zabrana gledanja omiljenog crtića ili televizije uopće može utjecati na ponašanje djeteta, odnosno potaknuti ga na poslušnost.“ (Blažević, 2012; 490) Istina je da roditelji imaju veliku ulogu u doziranju i izlaganju različitih medijskih sadržaja, a ono što je izuzetno bitno jest da i oni sami budu medijski pismeni. Sindik (2011.) govori o tome da se pitanje utjecaja medija na djecu može u značajnoj mjeri svesti na pitanje medijske pismenosti, pa je iznimno važno da su poučavatelji djece medijski pismeni, jer jedino

medijski opismenjen odrasli može pravilno i društveno poželjno medijski opismeniti dijete. Najbitniji je razgovor kako bi se usporedili svoja i dječja medijska iskustva, kako bi doživjeli i shvatili način na koji djeca razmišljaju o pojedinom sadržaju. Roditelji trebaju znati u kojim je situacijama opravdano koristiti određene vrste medija i kako mediji djeluju na djecu, te im tako stvoriti preduvjete za korištenje medija. „S druge strane oni su djeci uzor, model, pa je roditeljski odnos prema medijima za djecu neposredna orijentacija. Kako roditelji rabe pojedini medij, imat će svakako učinka i na djecu, u pozitivnom ili negativnom smislu, pa je bitno osvijestiti medijske navike roditelja (Ilišin, 2003). (Sindik, 2011; 8) Stoga, i oni moraju paziti koje sadržaje će gledati, koliko vremena provode pred televizorom ili računalom, i prebaciti se na neku drugu aktivnost.

Bitno je i da roditelji s djecom pogledaju određene serije, kako bi zajedno mogli odabrati onu najpogodniju za njih.“ U predškolskoj je dobi bitno dječje razlikovanje realnog svijeta i onog koji je predstavljen u medijima: česta je pojava da ono više nije sigurno što potječe iz zbiljske, a što iz medijske (fiktivne) situacije, o čemu roditelji kao djetetovi primarni „medijski odgojitelji“ moraju voditi računa. Djetetovo oponašanje likova iz filmova kod kuće poželjno je koristiti za pedagoško djelovanje: započeti razgovor o televizijskoj seriji koja je potakla ponašanje, te razmotriti što je tu dobro, a što loše i zašto (Mikić, 2002b .)“ (Sindik, 2011; 9) Ponekad je dobro i gledat nasilne sadržaje, kako bi se djeca mogla suočiti s njima kasnije, ali i kako bi im ona pomogla da spoznaju pozitivne i negativne strane ponašanja.

Mediji su sastavni dio sadašnjice koji će se stalno unaprjeđivati, rasti i širiti mrežu korisnika, kao i utjecaj na druge ljude. Ono što je sigurno da imaju i pozitivni i negativni utjecaj na djecu, a onaj tko bi im trebao prenijeti znanja i uputiti ih u taj svijet su najprije roditelji, a kasnije i odgojne institucije. O životu s medijima djeca najviše uče u obitelji, a medijska pismenost i odnos prema medijima mora se stalno uvježbavati.

5.1.1 DIJETE I RAČUNALO

Jedna od najvećih zanimacija današnjeg djeteta jest računalo, koji danas ima multifunkcionalno značenje. Osim različitih igara koje mogu igrati na njemu, danas je djeci sveprisutan internet koji nudi različite sadržaje od onih dobrih do onih štetnih za dijete.

„Uporaba računala u svakodnevnom radu, životu i igri iz dana u dan je sve veća. Ankete provedene u Hrvatskoj pokazuju da se 2006. godine internetom služilo 29,2% korisnika, a već 2008. god. pristup internetu imalo je 45% građana Hrvatske, što je na ukupnu

populaciju od četiri i pol milijuna ljudi velik napredak.“ (Tatković, Ružić-Baf, 2010; 27) To nam govori da je djetetovo upoznavanje s računalom neizbježno, te da se ono nalazi u svim institucijama pa tako i odgojnim i obrazovnim. Smatra se da djecu do 3 godine života ne zanima računalo, te da su mu u toj godini i dalje zabavni odnosi s roditeljima i ostalom djecom.

Mnoge su igrice djeci iznimno zanimljive, a samim time edukativne. „Istraživanja pokazuju pozitivne učinke edukativnih igara na djetetov psihomotorni razvoj. Kroz edukativne igre, djeca uče na jednostavan i zanimljiv način, razvijaju intelektualni potencijal, vještine rješavanja problema i sposobnost snalaženja u novim situacijama, stječu osjećaj kompetentnosti i samopouzdanja, te razvijaju strategije nošenja sa stresom – naročito vlastitim neuspjehom, utječu na razvoj percepcije i motorike – fine motorike i okulomotorike (koordinacija oko-ruka). Nadalje, edukativne i opće računalne igre potiču dječju zaigranost i istraživački duh, kreativnost, pamćenje, te logičko razmišljanje i zaključivanje. Ono što je bitno jest da se djeci dozira korištenje računala jer ono svakako ima loš utjecaj.“ (Mihalić, 2013.) Prema Mihalić (2013.), roditelji su često zabrinuti zbog negativnih utjecaja na dječje ponašanje točnije na poticaj agresija. Iako se govori da one zaista potiču agresiju, novija istraživanja to opovrgavaju. Dakle, ako su djeca odgajana u stabilnom socijalnom okruženju u pravilu ne mogu kroz agresivne računalne igre i sama postati agresivna, ali one mogu imati negativan učinak kod već agresivne djece.

Osim toga smatra se i da računalo oduzima djeci vrijeme potrebno za igre, te da se tako povlače u sebe, manje su društvena, te imaju manju komunikaciju sa ostalom djecom. Stoga je bitno i kako će se roditelj ponašati i kakav će primjer biti svom djetetu. „Ukoliko roditelj cijeli dan provodi pred računalom igrajući računalne igre ili pregledavajući društvene mreže, vrlo je vjerojatno da neće uspjeti djetetu ukazati na štetnost i nepotrebnost navedenog s obzirom na to da mu svojim primjerom pokazuje drukčije.“ (Mihalić, 2013.) Ako oni budu pravilno dozirali svoj boravak na računalu, sigurno je da će se i djeca tako ophoditi.

Osim igranja igrice na internetu, djeca se počinju zanimati za društvene mreže, kojih je danas sve više. Kada je riječ o društvenim mrežama i djeci najviše se raspravlja o njihovoj sigurnosti na njima, je li u redu objavljivati njihove slike, te koja je dob prikladna da dijete uopće ima svoj profil na jednoj od društvenih mreža. „Neki od najčešćih problema koji se pritom mogu javiti su: djetetu neprimjerene informacije (pornografija), stranice koje potiču mržnju i diskriminaciju, dezinformacije, maltretiranje od strane druge djece, davanje osobnih

podataka kroz koje mogu postati žrtvama prijevara ili pedofila.“ (Mihalić, 2013.) Najveći je dakle strah neznanje s kime dijete komunicira i na što ga taj nepoznati „prijatelj“ može navesti. Zato je bitna roditeljeva uloga i u ovome. Korisno je da i oni otvore profil te da mu dijete bude prijatelj, kako bi ga i na taj način mogli nadzirati, osim toga potrebno je navesti djecu da mu prijatelji budu samo poznanici, te im objasniti da je to bitno radi njihove sigurnosti. Roditelji mogu i ponekad prokomentirati s djecom događanja na društvenim mrežama kako bi djeca vidjela da se oni zanimaju za njihov virtualni život. Važno je i naglasiti da na svim društvenim mrežama postoje različiti sigurnosni postupci pomoću kojih roditelji, još jednom, mogu zaštititi svoju djecu.

Mihalić (2013.) navodi da postoji opasnost o ovisnosti o internetu, bilo to o društvenim mrežama, igricama, kupovini ili nečem drugom, budući da se tako narušava djetetovo psihofizičko zdravlje, te dolazi do poteškoća u socijalnom funkcioniranju kao i smanjenom školskom uspjehu. Kako bi se to spriječilo potrebno je da roditelji imaju nadzor nad djecom tokom korištenja računala i interneta, pa je poželjno da računalo bude u nekoj zajedničkoj prostoriji kao što je dnevni boravak. Osim toga Mihalić (2013.) smatra da je bitno da roditelji kontroliraju vrijeme koje dijete provodi na računalu i da što moguće više vremena oni zajedno s djecom provedu na računalu. Posebno je to bitno kod djece predškolskog uzrasta jer oni još ne mogu razlikovati stvarni svijet od onoga koji je predstavljen u medijima.

6. LICENCA ZA RODITELJSTVO

Današnji pedagozi i stručnjaci razmatraju o postojanju licence za roditeljstvo. Iako ona nije realizirana niti će možda ikad biti, postoje tvrdnje koje bi se zaista trebale poštivati u današnjem suvremenom svijetu. Ako moramo biti kompetentni i dokazivat se za određene odnose s drugima i nakon što se dokažemo onda obavljati određene funkcije, zašto onda roditeljstvo i načini odgajanja mora biti privatna stvar pojedinca?

„Licencija za roditeljstvo tako u najširem smislu podrazumijeva dopuštenje za ostvarenje roditeljstva.“ (Kušević, 2006; 192) Dakle, ona bi označavala dokaz da su budući roditelji kompetentni u ostvarivanju svojih roditeljskih i odgojnih zadaća. „Ideja o mogućnosti licenciranja roditelja proizašla je iz suvremene svijesti o tome da biti roditeljem podrazumijeva skrbiti o cjelovitom razvoju djeteta, a ne biti genetski povezan s djetetom, pa je suvremeno roditeljstvo postalo nešto što individua čini, a ne nešto što prirodno i biološki uvjetovano jest (Hoghughi, 2004).“ (Kušević, 2006; 192)

Ono što je bitno odrediti vrijeme koje bi bilo idealno za dobit licencu, prema Kušević (2006.) to bi bilo vrijeme prije začeca, dakle prije rođenja djeteta. Također navodi da bi dobivanje licence prije samog roditeljstva, ostavilo dovoljno vremena za rad na jačanju pedagoških kompetencija budućih roditelja, te za obavljanje potrebnih provjera i postupaka koje bi licenciranje iziskivalo.

„Vrijeme dobivanja licencije za roditeljstvo može biti predmetom rasprave, no ključni su problem u razumijevanju, prihvaćanju ili odbacivanju ove ideje kriteriji koje bi budući roditelji trebali ispuniti da bi dobili licenciju.“ (Kušević, 2006; 194) Licenciranje ne bi trebalo strašiti buduće roditelje, nego bi trebalo označavati prepoznavanje dobrih roditelja i njihovo buduće praćenje i usavršavanje. Posebno trebaju razvijati pedagoške kompetencije kao što su poznavanje razvojnih stadija djeteta, primjenjivanje odgovarajućih odgojnih metoda, znanje o pravima djece i mogućnostima koje se djeci nude u današnje vrijeme i prepoznavanje onoga što je najbolje za dijete. Logično je da ove kompetencije neće imati svi. Tako Kušević (2006.) navodi da će jedni roditelji dio tih znanja steći obrazovanjem i vlastitim zanimanjem za teme odgoja djeteta, dok će drugi roditelji postupati intuitivno ili ponavljati odgojne postupke svojih roditelja, koji vjerojatno nisu posve primjereni odgoju u suvremenome društvu. Prema tome ako bi društvo od roditelja u postupku dobivanja licencije za roditeljstvo

zahtijevalo posjedovanje znanja i vještina potrebnih za odgoj, tada bi trebalo osigurati i da svi budući roditelji ta znanja i vještine mogu negdje steći. Ovdje se ne govori o obrazovanju budućih roditeljima kao u školi ili jednotjednom tečaju, nego o dužem razdoblju stjecanja vještina.

„Naposljetku, jedan od kriterija za dobivanje licencije za roditeljstvo može biti i potpisivanje ugovora s tijelima socijalne skrbi, kojim bi budući roditelj jamčio osiguranje primjerene skrbi za dijete (Westman, 1997).“ (Kušević, 2006; 196) Svaka šteta nanescna djetetu značila bi prekršaj ugovora za koje bi roditelj nosio određene posljedice. Također onaj koji želi djecu trebao bi biti u braku, no pitanje koje se i u našoj zemlji pojavljuje, da li osobe koje nisu u braku, ili samohrani roditelji mogu kvalitetno odgajati djecu. „Osim toga, kao moguću prepreku ne treba ignorirati ni činjenicu da bi potpisivanje ugovora o skrbi za dijete i nužnost udovoljavanja brojnim kriterijima za dobivanje licencije moglo dovesti i do odustajanja od roditeljstva, što bi u uvjetima smanjene stope fertiliteta i sve duljeg odgađanja roditeljstva u čitavu razvijenom svijetu moglo dovesti do ozbiljnih demografskih posljedica.“ (Kušević, 2006; 196)

Budući da sve tvrdnje imaju pozitivne i negativne strane, tako ih ima i licenca za roditeljstvo. „Ako je dvadeseto stoljeće formuliralo brojna ljudska prava, koja sve više čine temelj u prosudbi međusobnih odnosa, ne postoji nešto što bi se moglo nazvati pravom na roditeljstvo. Naime, kad bi se tvrdilo da odrasle osobe imaju pravo na roditeljstvo, impliciralo bi se i da roditelji posjeduju djecu i da su ona njihovo vlasništvo koje im se jamči.“ (Kušević, 2006; 197) Današnje društvo poštuje dijete i prava djeteta, pa bi to značilo da nitko ne može imati prava na dijete, nego da je ono samo po sebi zasebna individua. „Jedan od značajnijih prigovora licenciranju roditeljstva jest taj da ono negira intuitivnu roditeljsku kompetenciju. Slično primjećuje i Frisch (1982) koji ističe kako postoje divni roditelji koji imaju samo intuitivna znanja, koja možda ne bi bila dovoljna za dobivanje licencije za roditeljstvo.“ (Kušević, 2006; 197) Smatra se i da bi prema licenci svi roditelji morali odgajati djecu prema određenim uvijek istim, standardiziranim postupcima, te bi tako narušili pluralizam i raznolikost, što nije dobro za demokratsko društvo u kojem živimo. „Licencija za roditeljstvo bi samo postavila taj široki okvir prihvatljivosti, a ne bi dovela do dokidanja pluralizma u načinu podizanja djeteta.“ (Kušević, 2006; 198)

„Ipak, ne treba ignorirati činjenicu da bi licenciranje roditelja dovelo do situacija u kojima bi nekim osobama licencija bila uskraćena, iako nikad nisu imali niti zlostavljali

dijete.“ (Kušević, 2006; 198) Ako se i to dogodi to ne bi značilo potpuni „gubitak roditeljstva“ nego bi se takvi roditelji morali dodatno usavršavati i graditi svoje vještine kako bi kasnije bili podobni za odgoj. Jedno od pitanja je i što ako osobe postanu roditelji a da prije toga nisu dobili licencu? Neki autori smatraju da bi se onda djeca trebala usvojiti. Prema Kušević (2006.) ako se polazi od najboljeg interesa djeteta, taj je prijedlog vrlo problematičan jer ako netko nije dobio licenciju za roditeljstvo zbog maloljetnosti ili nepoznavanja osnovnih zakonitosti dječjega razvoja, a potom je ipak dobio dijete, davanje djeteta na posvajanje nanijet će mnogo više štete nego da se maloljetnom roditelju odredi nadzor ili dopunsko skrbništvo ili ga se uputi na neki oblik obrazovanja kroz koje bi doznao potrebne činjenice i razvio vještine potrebne za kvalitetno roditeljstvo.

Licenca za roditeljstvo je samo jedna od mnogih teorija koja još nije ostvarena u praksi. O njezinoj valjanosti ili nevaljanosti mnogi će se baviti još godinama. Ono što je svakako poželjno, posebno u današnjem vremenu, je da budući roditelji trebaju znati kako odgajati djecu. To je izuzetan i zahtjevan posao koji zahtjeva određena znanja i vještine. „Iz izloženih se argumenata može zaključiti kako je ideja licenciranja roditelja na prvi pogled teorijski vrlo poželjna, ali se pri njezinu dubljem razmatranju javljaju nebrojeni problemi s kojima se današnje društvo još ne može nositi.“ (Kušević, 2006; 199) Ona nam samo pomaže da se okrenemo razmišljanju o budućem obrazovanju roditelja, njihovom značaju u odgoju djeteta te sveukupnom podizanju kvalitete roditeljstva i obiteljskih odnosa.

7.NAVIKA KOJIH BI SE SVAKA OBITELJ TREBALA PRIDRŽAVATI

Stephen R. Covey u svojoj knjizi „7 navika uspješne obitelji“ navodi navike koje bi svaka obitelj bilo tradicionalna ili suvremena, današnja ili buduća, trebala imati da bi bila uspješnija, tolerantnija, odgojnija. Prema Covey (1998.) svaka bi se obitelj trebala imati 7 temeljnih navika, a to su: da budete pro aktivni, da počnete ne imajući na umu kraj, da na prvo mjesto stavite najvažnije, da se držite pristupa pobjednik/pobjednik, da nastojite prvo shvatiti, a onda biti shvaćen, da svi zajedno udružite snage, te da na kraju brusite alat.

Prva navika ujedno je i temelj svim ostalim navikama, a odnosi se na čovjekov dar slobode izbora. Kako navodi Covey (1998.) pro aktivan ne može biti samo pojedinac, nego cijela obitelj. Obitelj može postati katalizatorom promjene u široj obitelji ili među drugim obiteljima s kojima je povezana. Svi naši darovi mogu postati kolektivni, pa umjesto svijesti o sebi imamo svijest o obitelji, umjesto pojedinačne savjesti imam društvenu savjest, umjesto pojedinačne mašte ili vizije imamo zajedničku viziju, a umjesto slobodne volje imamo društvenu.

„Druga navika, početi imajući na umu kraj, znači stvoriti jasnu viziju o tome što je važno vama i vašoj obitelji.“ (Covey, 1998; 62,63.). Ovdje se ponajviše govori o tome što obitelj uopće želi stvoriti, kakvih načela se želi pridržavati, kakva želi biti. Tako autor navodi da se sve temelji na zamisli da se stvara duplo. “Prvo dolazi ideja ili mentalno stvaranje, a onda stvarnost ili fizičko stvaranje, kao što se nacrt izrađuje prije gradnje zgrade, scenarij piše, prije izvedbe predstave, a plan leta zacrtava prije poletanja“. (Covey, 1998; 62, 63) Ono što je važno jest da obitelj stvori temelj kojeg će se pridržavati i na kojem će kreirati sve ostale stavove, kasnije će oko tog temelja i na tom temelju graditi sve ostalo.

Većini ljudi obitelj je najvažnija i svrstali bi ju na prvo mjesto svojih prioriteta, kako govori Covey (1998.) iznad vlastitog zdravlja, možda čak i života. No, ipak često obitelj ne stavljamo na prvo mjesto jer nismo definirali ono što nam je najvažnije, a to je opet povezano sa prvom navikom. Treća navika se tako odnosi na to da svatko svoju obitelj mora staviti na prvo mjesto, a sve ostale navike posložiti tako da se vrte oko nje.

Četvrta, peta i šesta navika međusobno su povezane, te prema Covey (1998.) stvaraju jedan isprepleteni proces. „Te tri navike zajedno stvaraju proces koji vodi najnevjerojatnijoj

čaroliji u obiteljskom životu – sposobnost da se surađuje na stvaranju novih zamisli, novih rješenja koja su bolja od bilo čega što bi pobjednik član obitelji mogao sam smisliti.“ (Covey, 1998; 159) Također navodi da, se putem tih navika u obiteljsku kulturu usađuje moralni autoritet jer se načela uzajamnog poštovanja, razumijevanja i kreativnije suradnje unose u same strukture, sustave, procesa. Zato je bitno da se držite pristupa pobjednik/ pobjednik, da najprije shvatite, saslušate, suosjećate, a nakon toga tražite da nas shvate jer je glavni problem u obiteljima nerazumijevanje, a to ćete najbolje postići udruživanjem zajedničkih snaga u kojima će vas razlike spojiti u jedinstvo.

Sedma navika brušenje alata odnosi se na to da se tradicijom obnavlja obiteljski duhu. „Kakve god tradicije odlučili njegovat u obiteljskoj kulturi, otkrit ćete da možete učiniti mnogo toga kako biste njegovali duh obnove u svakodnevicu.“ (Covey, 1998; 295) Prema Coveyu (1998.) tradicije liječe obitelj, povezuju je i ujedinjuju i tako postaju jedne od najvećih sila u obiteljskoj kulturi, a brušenje alata je najdalekosežnija aktivnost u životu jer snažno djeluje na sve ostalo. Obnavlja druge navike i pomaže pri stvaranju magnetske sile koja će privući ljude pravome putu.

Važno je znati: „Dobre obitelji pa čak i izvanredne obitelji, devedeset posto vremena lutaju stranputicama! Ali, važno je da znaju koji im je cilj. Znaju kako izgleda pravi put, pa mu se uvijek iznova vraćaju.“ (Covey; 1998; 1)

8.ZAKLJUČAK

Mi, ljudi uvijek težimo ka boljem, stoga ni ne čudi da su promjene u obiteljima i odgoju uvijek napredovale i išle prema onome suvremenijem, drugačijem, naprednijem. Kako smo vidjeli kroz povijest su ljudi bili podložnim mnogim promjenama i različitim prilagodbama. Prošlost odgoja je uzburkana isto kao i sadašnjost. U prošlosti su se problemi vodili oko položaja i uloga u obitelji. Iako su neki autori smatrali da tada djetinjstvo nije postojalo, ne slažem se s tim. Smatram da su tadašnji roditelji voljeli djecu jednako kao što ih i današnji roditelji vole, samo što im je kultura, stoljeće ili godina u kojoj ih odgajaju omogućavala drugačije pristupe prema odgoju i djeci, pa su ih oni morali poštovati. Isto tako i nama današnje vrijeme nudi niz drugačijih pristupa i metoda, čak i više nego što je to bilo nekad. Današnjim roditeljima mnogo je toga omogućeno pa se prilikom odabira načina pristupa djetetu mogu izgubiti. Osim toga današnja djeca su mnogo drugačija nego prije. Svijet u kojem živimo ispunjen je modernom tehnologijom, koja uvelike utječe na djetetov odgoj i ponašanje. Normalno je da ćemo djeci omogućiti da se upoznaju sa sadržajima koje nam ona nudi, ali potrebno ih je dozirati i naučiti djecu kako se njima pravilno koristi.

Živimo u svijetu u kojem se tolerancija i poštivanje različitosti izuzetno cijeni. Suvremene obitelji sa sobom su donijele neke nove oblike. Tako postoje homoseksualne obitelji, obitelji s posvojenom djecom, a sve češće su i rastave brakova i životi s jednim roditeljem. Smatram da nije bitno u kojoj se obitelji djeca nalaze, nego da je bitno kakvi ga ljudi odgajaju, kakve sposobnosti i karakter imaju. Tako se razmatra postojanje licence za roditeljstvo, prema kojoj bi svaki roditelj trebao imati posebna znanja i vještine o odgoju i djetetu. No, to je samo jedna od teorija sa svojim pozitivnim i negativnim činjenicama koja još nije ostvarena u praksi.

Svaka uspješna obitelj treba imati određene navike koje bi je činile što povezanijom, čvršćom i jačom, svi članovi bi se međusobno trebali razumijevati, poštovati i uvažavati, pravilan odgoj trebao bi biti jedan od prioriteta. Ono što valja naglasiti jest da odgajati može samo odgojena osoba!

9.SAŽETAK

Odgoj označava djelatnost i utjecaj različitih društvenih okolnosti, promjena putem kojih se razvija ličnost. Upravo je obiteljski odgoj ono s čime se dijete najprije susreće. Obitelj i odgoj unutar nje tokom povijesti je bio izložen mnogim promjenama. Prije su se točno znale uloge članova obitelji, tko je gazda, a tko podređen. Razlike su vidljive i u starogrčkim, rimskim, islamski obiteljima. Međutim, kako se svijet razvija dolazi i do promjena. Veliki utjecaj na njih ima Industrijska revolucija i vrijeme ekonomske krize. Tako dolazimo do postojanja suvremenih obitelji, no i dalje trajnost održavaju tradicionalne. Današnje vrijeme nudi mnogo blagodati u odgoju, ali i uzima svoj danak. Na današnji odgoj najviše utječu mediji. Ono što je bitno da obitelji stvore određene navike kako bi se održala kvalitetna obiteljska klima. Kako bi se prepoznali pravi roditelji sa svim vještinama i sposobnostima, neki pedagozi(Maleš, Kušević) smatraju da bi trebala postojati licenca za roditeljstvo.

KLJUČNE RIJEČI:

Odgoj, nekad, danas, obitelj, promjene, tradicionalno, suvremeno, mediji, računalo, navike, licencija, roditeljstvo.

10.SUMMARY

Education signifies the activity and the impact of different social circumstances and changes by which personality of every individual is developed. It is yet a family upbringing that the child first encounters. Family and education within it has been throughout the history exposed to many changes. In the past existed exact order of roles inside the family; there was no mistake about who is superior and who is subordinate. The differences are apparent in ancient Greek, Roman, Islamic families. However the world develops and gradually changes. A major impact on family had industrial revolution and time during the economic crisis. Before long the modern family was coming to the existence, but till this day it is still maintaining its traditional structure. Nowadays they are much more benefits in education, but contemporary society also takes its toll. Education is the most affected by technology and media, therefore it is important for families to provide certain habits in order to maintain quality family climate. To differentiate the right parents with necessary skills and abilities from the ones that are ill-suited, some educators (Maleš, Kušević) believe that there should be a license for parenting.

KEY WORDS:

Education, then, now, family, changes, traditionaly, modern, media, computer, habits, licences, parenthood.

11.LITERATURA

KNJIGE:

1. Covey, S.R (1998). *Sedam navika uspješnih obitelji: kako izgraditi izvrsnu obiteljsku kulturu u uzburkanom svijetu?* Zagreb: Mozaik knjiga.
2. Honore, C (2009). *Pod pritiskom: spašavanje naše djece od kulture hiperroditeljstva.* Zagreb: Algoritam.
3. Key, E. (2000). *Stoljeće djeteta.* Zagreb: Educa.
4. Lacroix, X. (2014). *Konfuzija rodova : homoseksualnost, brak, posvajanje.* Zagreb: Svijetla točka.
5. Miliša, Z., Tolić M. (2009). *Mediji i mladi: Prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji.* Zagreb: Sveučilišna knjižara.
6. Miliša, Z., Zloković J. (2008). *Odgoj i manipulacija djecom u obiteljima i medijima: prepoznavanje i prevencija.* Zadar, Rijeka: MarkoM usluge.
7. Raboteg-Šarić, Z., Pećenik N., Josipović V., (2003). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline.* Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
8. Rečić M., (2006). *Obilježja dobrog obiteljskog odgoja.* Đakovo: Tempo.
9. Rodriguez, N. (2007). *Djeca u vrtlogu razvoda : zaštitite dijete od negativnih posljedica razdvajanja.* Rijeka: Dušević & Kršovnik.
10. Rosić V., Zloković J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji.* Rijeka: Graftrade.
11. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija.* Varaždinske Toplice: Tonimir.

INTERNET STRANICE:

1. Dokler, A (2013). Znete li koja su osnovna dječja prava? Dostupno na: <http://www.klokanica.hr/vrticka-dob/razvoj-od-4-do-6-godine/znate-li-koja-su-osnovna-djecja-prava-960> Pribavljeno: 19.08.2015
2. Bernheim, G. (2013). Homoseksualni brak, homoroditeljstvo i posvajanje: Ono što se često zaboravlja reći. Dostupno na: http://zdravstveniodgoj.com/uploads/multiple_upload/46735623-5282-e15f-4b5a-

- e3d6742d8841_Gilles%20Bernheim%20Homoseksualni%20brak,%20homoroditeljstv
o%20i%20posvajanje.pdf Pribavljeno: 13.08.2015
2. Bevin, A. (1972). Obitelj kroz povijest. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/57644>
Prikupljeno: 03.08.2015
  3. Blažević, N. (2012). Nova prisutnost: Odgoj na televizijski način. Dostupno na:
<http://hrcak.srce.hr/file/137145> Preuzeto: 17.08.2015
  4. Grozdanić, S. (2000). Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka.
Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/6185> Prikupljeno: 05.08.2015
  5. Hrvatski jezični portal. Dostupno na: <http://hjp.novi-liber.hr/> Prikupljeno: 24.09.2015
  6. Kralj, S., Modić-Stanke, K., Topčić- Rosenberg, D., (2014). Problemi i potrebe
posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u
obitelji, odgojno obrazovne institucije i okolinu. Dostupno na:
http://www.adopta.hr/images/ADOPTA_istrazivanje.pdf Pribavljeno: 14.08.2015
  7. Kušević, B. (2009). Pedagogijska istraživanja: Licencija za roditeljstvo: buduća
realnost ili utopijska projekcija? Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/118103>.
Prikupljeno: 18.08.2015.
  8. Ljubetić, M. (2006). Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu. Dostupno na:
http://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf Prikupljeno:
05.05.2015
  9. Maleš D. (2012). Dijete vrtić i obitelj: Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenom svijetu.
Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/183112> Preuzeto: 16.08.2015
  10. Marunčić, S. (2008). Odgoj u svijetu pomućenih vrijednosti. Dostupno na:
http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Odgoj_u_svijetu_pomu%C4%87enih_vrijednosti_-_Sabina_Marun%C4%8Di%C4%87 Preuzeto: 15.08.2015
  11. Mihalić, S. (2013.) Djeca i računalo: uloga računala u predškolskoj dobi. Dostupno na:
<http://www.istrazime.com/djecja-psihologija/djeca-i-racunalo-uloga-racunala-u-predskolskoj-dobi/> Prikupljeno: 15.09.2015
  12. Nimec, D. (2010). Obnovljeni život: (Ne) mogućnost tradicijske obitelji u suvremenom
društvu. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/76005> Prikupljeno: 04.08.2015
  13. Obiteljski zakon. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon> Prikupljeno:
24.09.2015

14. Reljac, V. (2010.) Suvremeni modeli u Hrvatskoj i ostvarivanje odgojnih zadataka. Dostupno na: www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Reljac_Suvremeni.doc Prikupljeno: 05.08.2015
15. Sindik, I. (2011). Medijska istraživanja: Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127108 Prikupljeno: 17.08.2015
16. Tatković N., Ružić-Baf M., (2010) Računalno – komunikacijski izazov djeci predškolske dobi. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/99915> Prikupljeno: 25.09.2015
17. Tretnjak, T.,(2013). Ne očekujte s djetetom ljubav na prvi pogled. Dostupno na: <http://www.klokanica.hr/zelim-dijete/posvajanje-i-udomljavanje/ne-ocekujte-s-djetetom-ljubav-na-prvi-pogled-31> Pribavljeno: 16.08.2015
18. Vrsaljko, J. (2014). Najčešća i najteža pogreška u odgoju djece jest popustljiv odgoj. Dostupno na: <http://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/najcesca-najteza-pogreska-u-odgoju-djece-jest-popustljiv-odgoj/> Prikupljeno: 15.08.2015
19. Vukasović A., (2010). Određenje i glavna obilježja odgoja. Dostupno na : <http://www.scribd.com/doc/73919621/ODRE%C4%90ENJE-I-GLAVNA-OBILJE%C5%BDJA-ODGOJA-by-Ante-Vukasovic#scribd> Prikupljeno: 24.09.2010